

van szó, hanem önálló esszéről, melyben a vendégsorok kizárólag kötő-, illetve asszociatív elemként funkcionálnak. Hogy e műfaj komoly lehetőségeket rejt, az Nagy Pált olvasva könnyen belátható. S hogy a hagyományos prózán túl – majd-hogynem „csupán” a keletkezésben bízva – milyen kommunikatívva tehető a gyakorta periferiálisan kezelt képszöveg, arra tán egymagában elég volna az *(a) kód (a)* című munka. A tíz tételből álló 1972-es írás („hiába” a *digresszió* alcím!) a recenzió legelőbb is arról győzi meg: ez nem irodalmi elkalandozás, sokkal inkább irodalmi kaland. S ez épp úgy igaz Nagy Pál eddigi munkásságára, mint e mostani, régi-új kötetére, a *Prouzára*.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2002, a 161. oldalig számozva, 1800 Ft)

CSONTOS JÁNOS:

XL

Az íróagy üzemszerű kihasználására talán Balzac a leggyakrabban emlegetett példa; az ő ájulásig fokozott írástempóját részben a szükség kényszerítette ki, de – mint egyik értője feltételezi – ha gazdag lett volna, valószínűleg akkor is ilyen féktelenül dolgozik. Minden író ismeri ezt a

betű iránti szenvedélyt, amelyhez csöppet sem veszélytelen túl erősen hozzászegődni. „Én voltam Úr, a Vers csak cifra szolgál” – olvassuk Adynál, aki az íráson kívül másféle üdvöt is ismert.

Hogy Csontos János mennyire erős természet, mennyire úr az írára szólítás pillanataiban, nem tudhatjuk, az viszont az *XL* című gyűjteményes kötete alapján egészen biztos, hogy minimum kétszintes versműhely az övé; van egy alacsonyan húzóódó és egy magas működésű szintje. Mert egyébként aligha lenne egy név alá vonható Csontos életgazdag, kulturált költészet a félihlet azon dalocskáival, amelyek ugyanazt a szerzőt legföljebb mint versben fogalmazó publicistát dicsérik. Ráadásul versek tucatja árulkodik róla, hogy a lendületes publicista a költő munkájába is bele-beleártja magát. S hány nagy lélegzettel indított, hány majdnem-kész verset könnyelműsködik el! „végtére is a szavak végtelenje / véges – sok balga kombináció / kavalkádjuktól megszédül az elme / kapitulál a gyáva ráció” – állítja a *Direktívák*.

A limericktől a makamáig, a haikutól a szonettig minden formát kitölteni képes költőt nemegyszer csakugyan visszahőkölteti valamiféle esztétikai végesség. Ám a sokak által sokszor használt szavak búvköréből kijutva, amint megbátorodik benne a (minden bizonnyal jelképesen értendő) „gyáva ráció”, azt

a Csontos Jánost is megismerjük, aki mesterség és tehetség ünnepévé tudja tenni a verset. A *Ma ne engedd le a rolót*, a *Vízkereszt*, a *Mint a guanó*, a *Kanada*, az *Oda, a nyugati szélhez...* vagy a *Mint* című költemények (József Attila-i iskolát járt) szerzőjéről az ember szinte el sem hiszi, hogy köze van az imént emlegetett riporter habitusú verselőhöz. Egyik oldalon tehát a széles képzettségre támaszkodó, a tehetség bővéből látszólag fesztelen könnyedséggel építkező eredeti költő, a másikon ugyanez a tehetség, ugyanez a hajlékonyság súly és mélység nélkül, amint valami kósza módon játszadozik a formákkal. De hiszen egyesek szerint az egyén valószínűsége épp itt, az elentmondásoknál kezdődik. És persze azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az *XL* nem egy-két, hanem húsz esztendő termése, azaz a könyv legrégebbi opusait Csontos pályakezdőként, legfrissebb darabjaiban negyvenévesen írta. A negyvenedik év pedig igencsak jelentőségteljes korhatár az emberélet útján; legalábbis az *XL* hátsó fedelére helyezett (Marcus Aureliusra hivatkozó) Márai-idézet ezt mondja. Negyven év alatt minden megtörténik egy férfiemberrel; többet nem fog tudni önmagáról és a világról; ami az emberre eztán vár: csak ismétlődés. Más szóval az cselekszik bölcsen, aki – mielőtt e sötét locusig érne – semmifajta tudástól, tapasztalattól, szenvedélytől nem tartja vissza magát.

Ahogy Montaigne nyilatkozta: inkább legyen a lelkünk műhely, mint raktár.

S mi jelenti egy költő számára a fenéig ürített sorsot? Természetesen az írás. Ha így nézzük, mindjárt jóval kevesebb a kárhozzáttnivaló Csontos János ádáz betűszeretében. Lehet, hogy eminens tapasztalataival felvértezve, negyvenéves kész férfiúként most, az *XL*-t követően fogja igazán kibontani vitorláit. Ami pedig a tudás és az ismétlődés éveit illeti: ugyan miért ne feltételezhetnénk, hogy Marcus Aureliusszal együtt Márai is tévedhetett.

KELEMEN LAJOS

(*Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2002, 399 oldal, 1800 Ft*)

SALMAN RUSHDIE:

Grímusz

Mikor válik manapság egy tollforgató igazán népszerűvé? Ha kellően népszerűtlen bizonyos körökben. Salman Rushdie-ről a legnagyobb jóindulattal sem állíthatjuk, hogy egyes közel-keleti országok lakói a szívükbe zárták volna: 1989-ben Irán vallási vezetője és főideológusa, Khomeini ajatollah egyenesen *fatvával* sújtotta – vagyis az indiai származású brit író likvidálására szólította fel a muszlim híveket. A sors